

Oljelampor – tillsyn av säkerhetskraven

TILLSYN 12/19

Kemikalieinspektionen är en myndighet under regeringen. Vi arbetar i Sverige, inom EU och internationellt för att utveckla lagstiftning och andra styrmedel som främjar god hälsa och bättre miljö. Vi har tillsyn över reglerna för kemiska produkter, bekämpningsmedel och ämnen i varor och gör inspektioner. Vi ger också tillsynsvägledning till kommuner och länsstyrelser. Vi granskar och godkänner bekämpningsmedel innan de får användas. Vårt miljö kvalitetsmål är Giftfri miljö.

© Kemikalieinspektionen.

Artikelnummer: 511 352.

Förord

Kemikalieinspektionen har på uppdrag av regeringen tagit fram en handlingsplan för en giftfri vardag 2015–2020, *Skydda barnen bättre*. Insatser sker på flera områden både nationellt, inom EU och internationellt och ofta i samarbete med andra myndigheter. Att minska kemiska risker i vardagen är ett steg på vägen att nå riksdagens miljö kvalitetsmål.

Giftfri miljö är det mål Kemikalieinspektionen ansvarar för. Inom ramen för handlingsplanen tar vi fram kunskapssammanställningar som publiceras på myndighetens webbplats. Bakom publikationerna står egna medarbetare, forskare eller konsulter. Publikationerna, som är kostnadsfria, finns på www.kemikalieinspektionen.se.

Denna rapport beskriver ett tillsynsprojekt där vi har informerat och kontrollerat företag som säljer oljelampor. Projektet är en av de insatser som utförs inom ramen för handlingsplanen för en giftfri vardag. Projektet genomfördes av Kemikalieinspektionens tillsynsavdelning. Amanda Rosen och Susan Strömbom har varit projektledare.

Innehåll

Förord 3

Ordlista	5
Sammanfattning	6
Summary	7
Därför inspekterar vi prydnadsoljelampor	8
Lagstiftning – regler för prydnadsoljelampor	8
Reach-förordningen och standarden EN 14059	8
Lagstiftningen saknar tydlig definition av begreppen ”prydnadsoljelampa” och ”primär belysningskälla”	9
Reach-begränsningen för prydnadsoljelampor omfattar enbart försäljning till konsument	10
Reach-begränsningen för prydnadsoljelampor och straffbestämmelserna i miljöbalken	10
Vårt tillvägagångssätt	11
Informationsutskick till drygt 400 företag	11
Val av företag och oljelampor för kontroll	11
Resultat	12
Dokumentation finns om att kraven i standarden är uppfyllda	12
Dokumentation saknas – oklart om kraven i standarden är uppfyllda	12
Kraven i standarden är inte uppfyllda	13
Omfattas inte – bedöms vara primär ljuskälla	13
Omfattas inte – säljs inte till allmänheten	13
Företag som kontrollerades för andra gången	13
Åtgärder i tillsynen	14
Diskussion	14
Standarden behöver förtydligas och uppdateras	14
Rekommendationer till företagen	14
Råd vid köp och användning av oljelampor och lampolja	15
Bilaga 1 – Varor och företag	16
Bilaga 2 – Informationsutskick till företag, juni 2018	20

Ordlista

Giftinformationscentralen	Den svenska Giftinformationscentralen (GIC). GIC:s huvuduppgift är att per telefon informera om risker, symtom och behandling vid olika typer av akut förgiftning med bland annat läkemedel, kemiska produkter och biologiska toxiner.
Lampolja	En genomskinlig, brännbar vätska baserad på n-paraffin, vanlig som bränsle till olje- och fotogenlampor som alternativ till fotogen.
Oljelampa	En ljuskälla som brinner med hjälp av lampolja och veke.
Reach-förordningen	Europeisk kemikalielagstiftning. Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier).
SIS	Svenska institutet för standarder. SIS projektleder det svenska arbetet med att ta fram standarder.

Sammanfattning

Varje år sker olyckor där barn har druckit lampolja eller sugit på vecken i oljelampor och därigenom fått i sig lampolja. Lampolja är mycket lättflytande och kan därför lätt komma ner i lungorna där den kan orsaka livshotande skador. I bilaga XVII till Reach-förordningen samt i den europeiska standarden för oljelampor för dekoration, EN 14059, finns regler för hur prydnadsoljelampor ska vara utformade för att minska risken för olyckor. Reglerna omfattar endast oljelampor som säljs till allmänheten och endast prydnadsoljelampor. Oljelampor som säljs till exempelvis restauranger och caféer och oljelampor som är avsedda som primär ljuskälla omfattas inte.

Under 2018 och 2019 har Kemikalieinspektionen genomfört ett projekt med syfte att informera branschen om reglerna samt kontrollera ett urval av de företag som säljer oljelampor. I projektets inledning skickade vi ut information om säkerhetskraven för prydnadsoljelampor till drygt 400 företag. Senare begärde vi in dokumentation från ett trettiootal företag om oljelampor som de marknadsförde. Dokumentationen skulle visa att lamporna uppfyllde kraven i standarden.

Totalt kontrollerade vi 39 oljelampor. Av dessa var det 13 som inte omfattades av kraven i lagstiftningen, antingen för att de inte såldes till privatpersoner eller för att de inte bedömdes vara prydnadsoljelampor utan kunde betraktas som primära ljuskällor. För fyra av oljelamporna kunde företagen själva konstatera att de inte klarade kraven i standarden. För 15 oljelampor saknades dokumentation. För sju lampor fanns dokumentation som visade att de levde upp till kraven i standarden.

Projektet är en uppföljning av ett projekt som genomfördes 2013, då Kemikalieinspektionen lät testa prydnadsoljelampor i laboratorium. Då var det ingen av de testade lamporna som uppfyllde säkerhetskraven. Resultatet från det nya projektet kan tyda på att medvetenheten om reglerna har ökat sedan dess, men det visar också att det fortfarande finns problem med den här produktgruppen. Säkerhetskraven för prydnadsoljelampor bör därför följas upp i framtida tillsyn.

Säkerhetskraven för oljelampor i standarden EN 14059 är otydliga, till exempel när det gäller var gränsen går mellan prydnadsoljelampor och lampor som är avsedda som primär ljuskälla. En uppdatering av standarden pågår och Kemikalieinspektionen har varit i kontakt med standardiseringskommittén och beskrivit de svårigheter som uppstår vid tillsyn av reglerna för oljelampor.

Det är företagets ansvar att se till att oljelampor som de säljer är säkra, men det är också viktigt att privatpersoner är medvetna om riskerna med oljelampor och vidtar försiktighetsåtgärder för att förhindra olyckor.

Summary

Every year, accidents occur where children have drunk lamp oil or sucked at the wick of oil lamps and thereby ingested lamp oil. Lamp oil has very low viscosity and can therefore easily get into the lungs where it may cause life-threatening injuries. Appendix XVII to the REACH Regulation and the European standard for decorative oil lamps, EN 14059, provide rules for how decorative oil lamps should be designed to reduce the risk of accidents. The rules only apply to oil lamps sold to the public and only to decorative oil lamps. Oil lamps sold to, for example, restaurants and cafes and lamps intended to be primary sources of light are excluded.

During 2018 and 2019, the Swedish Chemicals Agency carried out a project aiming to inform the industry about the rules and check a sample of companies selling oil lamps. At the start of the project, we sent information on the safety requirements for decorative oil lamps to more than 400 companies. Later we requested documentation from some thirty companies about oil lamps that they marketed. The documentation should prove that the lamps fulfilled the requirements of the standard.

In total, we checked 39 oil lamps. Of these, 13 were not covered by the requirements of the legislation either because they were not sold to the public or because they were not deemed to be decorative oil lamps but could be considered as primary sources of light. For four of the oil lamps, the companies themselves found that they did not meet the requirements. For 15 oil lamps there was no documentation. For seven lamps there was documentation showing that they fulfilled the requirements of the standard.

This is a follow-up to a project that was carried out in 2013, when the Swedish Chemicals Agency tested decorative oil lamps in a laboratory. At that time, none of the tested lamps met the safety requirements. The results of the new project may indicate that the awareness of the rules has increased since then, but it also shows that there still are problems connected to this kind of products. The safety requirements for decorative oil lamps should therefore be followed up in future enforcement.

The safety requirements for oil lamps in the standard EN 14059 are unclear, for example as regards the division between decorative oil lamps and oil lamps intended to be primary sources of light. An update of the standard is in progress and the Swedish Chemicals Agency has been in contact with the standardisation committee and described to them the difficulties that arise in the enforcement of the rules for oil lamps.

It is the responsibility of the companies to ensure that the oil lamps they sell are safe, but it is also important that the public is aware of the risks associated with oil lamps and take precautions to prevent accidents.

Därför inspekterar vi prydnadsoljelampor

Varje år sker olyckor där barn har druckit lampolja eller sugit på veken i oljelampor och därigenom fått i sig lampolja. På grund av sina mycket lättflytande egenskaper kan lampolja komma ner i lungorna och där orsaka livshotande skador.

Giftinformationscentralens telefonrådgivning svarar på frågor om akuta förgiftningar och ger råd om lämplig behandling. Frågorna kan gälla till exempel läkemedel, växter, svampar, huggormsbett eller kemiska produkter. I Giftinformationscentralens årsrapport för 2018 finns bland annat statistik om vilka typer av kemiska produkter som de får frågor om. Under 2018 fick Giftinformationscentralen 14 047 frågor som gällde barn under tio år och händelser med kemiska produkter eller kosmetika och hygienprodukter. I tolv procent av dessa frågor rekommenderade Giftinformationscentralen sjukhusvård eller gav behandlingsråd till sjukvårdspersonal. Frågor i kategorin ”Tändvätska, lampolja m.m.” var den tredje vanligaste¹.

Under 2018 kom det in totalt 31 frågor till Giftinformationscentralen som gällde barn under tio år och exponering för just lampolja, där sjukvård rekommenderades. Detta motsvarar totalt 14 fall (Giftinformationscentralen får ofta flera frågor om samma händelse)².

Kemikalieinspektionen genomförde 2013 ett tillsynsprojekt med fokus på prydnadsoljelampor, med avseende på de säkerhetskrav som ställs i lagstiftningen och standarden EN 14059. Då kontrollerades elva lampor med hjälp av test på laboratorium. Ingen av dem uppfyllde säkerhetskraven. Vi bedömde därför att det var motiverat att genomföra ett uppföljande projekt. Det projekt som vi beskriver i den här rapporten genomfördes under 2018 och 2019, och syftar till att informera branschen om reglerna samt kontrollera ett urval av de företag som säljer oljelampor.

Lagstiftning – regler för prydnadsoljelampor

Reach-förordningen och standarden EN 14059

Reach-förordningen³ har ersatt stora delar av de kemikalierregler som gällde före den 1 juni 2007 i EU och Sverige. Reach står för *Registration, Evaluation, Authorization and Restriction of Chemicals*. Förordningen omfattar i första hand kemiska ämnen och blandningar av kemiska ämnen men några bestämmelser gäller även varor, till exempel kläder, leksaker och inredningsdetaljer.

För att minska risken för olyckor där prydnadsoljelampor orsakar bränder eller där små barn får i sig lampolja finns en bestämmelse i bilaga XVII till Reach-förordningen. I post 3 i bilagan anges att prydnadsoljelampor som säljs till allmänheten måste stämma överens med den europeiska standarden för oljelampor för dekoration, EN 14059⁴, för att få släppas ut på marknaden. Standarden ställer framför allt krav på lampans konstruktion, men även på viss varningsinformation, information i bruksanvisning samt märkning av oljelampan.

¹ Giftinformationscentralens årsrapport 2018: <https://giftinformation.se/globalassets/publikationer/arsrapport-2018-1.pdf>

² Information från K. Feychting, gruppchef Giftinformationscentralen (personlig kommunikation 2019-10-29)

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach)

⁴ SS-EN 14059, Oljelampor för dekoration – Säkerhetskrav och provningsmetoder. Fastställd 2002-11-29

Här är några exempel på krav som oljelampor ska uppfylla enligt standarden EN 14059:

- Oljelampan ska vara gjord av ett lämpligt material.
- Oljelampan ska inte välta omkull på lutande underlag.
- Oljelampan ska vara utrustad med skydd för vecken.
- Det ska krävas två oberoende rörelser för att öppna lampan för påfyllnad av olja.
- Oljelampan ska kunna hållas upp och ner i 10 sekunder utan att olja läcker ut.
- Lampans märkning ska vara varaktig och tydligt läsbar.
- Oljelampan får inte vara designad på ett sätt som verkar lockande för små barn.

Detta är som sagt bara exempel, de fullständiga kraven på hur oljelampor ska vara utformade finns i standarden EN 14059 som kan köpas hos SIS, Svenska institutet för standarder⁵.

Post 3 i bilaga XVII i Reach-förordningen reglerar även hur förpackningar för lampolja ska vara utformade för att minska risken för att barn ska skadas av lampolja, till exempel ska viss varningsinformation finnas och förpackningen ska vara försedd med barnskyddande förslutning.

Lagstiftningen saknar tydlig definition av begreppen ”prydnadsoljelampa” och ”primär belysningskälla”

Regeln i Reach-förordningen gäller ”prydnadsoljelampor”. Standarden EN 14059 omfattar ”oljelampor för dekoration”⁶, medan ”oljelampor avsedda som primär ljuskälla eller för industriella ändamål”⁷ inte omfattas. I standarden definieras ”oljelampa för dekoration” som ”oil lamp for interior or exterior use appealing by its design and/or the light atmosphere it creates” (*”oljelampa för inom- eller utomhusbruk som har en tilltalande design och/eller ger ett stämningsfullt ljus”*⁸). Någon mer konkret definition, eller en definition av begreppet ”primär ljuskälla”, finns inte. Det finns inte heller någon översättning av standarden och dess begrepp till svenska.

Eftersom standarden är otydlig vad gäller dessa begrepp, blir tillsynen i dagsläget en bedömning från fall till fall. I våra bedömningar har vi tagit hänsyn till marknadsföring, där till exempel en oljelampa som marknadsförs med ord som ”dekorativ” och ”inredningsdetalj” kan räknas som prydnadsoljelampa, medan en klassisk fotogenlampa som säljs i en lampbutik på webben med uppgifter om ljusstyrka kan räknas som primär belysningskälla. Vi har också tittat på konstruktionen, till exempel vilken typ av veke och brännare som används samt om det finns ett reglage för att öka ljusstyrkan. Ett reglage för att öka ljusstyrkan skulle kunna vara ett argument för att oljelampan ska betraktas som primär ljuskälla.

⁵ <https://www.sis.se/produkter/hem-och-hushall-underhallning-sport/konstforemal-och-hantverksprodukter-kulturegendom-och-kulturarv/ssen14059/>

⁶ I standarden: ”decorative oil lamps”

⁷ I standarden: ”oil lamps intended to be a primary source of light or for industrial purposes”

⁸ Kemikalieinspektionens egen översättning

Reach-begränsningen för prydnadsoljelampor omfattar enbart försäljning till konsument

Regeln för utformningen av prydnadsoljelampor i Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006 bilaga XVII, punkt 3, lyder:

Prydnadsoljelampor som säljs till allmänheten får inte släppas ut på marknaden om de inte överensstämmer med den europeiska standarden för oljelampor för dekoration (EN 14059) som antagits av Europeiska standardiseringskommittén (CEN).

Reach-förordningen innehåller ingen vidare förklaring av formuleringen ”säljs till allmänheten”. Kemikalieinspektionen gör tolkningen att det är detsamma som ”säljs till konsument”, det vill säga att avsikten med oljelampan är att den ska bjudas ut till försäljning till privatkonsumenter i sista ledet i leverantörskedjan. Det stämmer också överens med det sätt på vilket ”försäljning till allmänheten” används i Reach-förordningen i övrigt.

I standarden EN 14059 däremot beskrivs omfattningen som ”requirements and test methods for oil lamps used for decorative purposes in households, in restaurants, in recreational facilities and in similar areas” (*”krav och testmetoder för oljelampor för dekorativt syfte i hushåll, i restauranger, fritidsanläggningar och liknande”*⁹).

Försäljning till restauranger och fritidsanläggningar omfattas alltså av standarden men inte av regeln i Reach-förordningen. Eftersom tillsynen måste utgå från lagstiftningen, är det den omfattning som kan utläsas ur Reach-förordningen som får gälla. Det innebär att det här projektet enbart inkluderar prydnadsoljelampor som är avsedda för allmänheten, dvs. där slutkunden är en konsument.

Reach-begränsningen för prydnadsoljelampor och straffbestämmelserna i miljöbalken

Miljörelaterade brott handläggs i allmän domstol på samma sätt som vanliga brottmål. Efter att en tillsynsmyndighet anmält misstanke om ett miljörelaterat brott drivs och utreds detta av Åklagarmyndigheten.

I det projekt som genomfördes 2013 åtalansmälde Kemikalieinspektionen ett antal företag som sålt prydnadsoljelampor som inte uppfyllde standarden EN 14059. I åtalansmälan hänvisade Kemikalieinspektionen till straffbestämmelsen i 29 kap. 3 § punkt 9 miljöbalken. I straffbestämmelsen anges att den som bryter mot en begränsning enligt artikel 67 i Reach-förordningen gör sig skyldig till brottet *miljöfarlig kemikaliehantering*. Åklagarmyndigheten beslutade dock att inte inleda förundersökning, med motiveringen att artikel 67 i sin lydelse endast omfattar *kemiska ämnen* och därför inte kan tillämpas på utformningen av en *vara*.

För att kunna fälla någon till ansvar för brott måste det finnas en tillämplig straffbestämmelse och kriterierna för brottet i straffbestämmelsen måste vara uppfyllda. Inom straffrätten gäller höga krav på *legalitet*, vilket kortfattat betyder att kriterierna för vad som är brottsliga gärningar måste vara mycket tydliga. Detta innebär att den straffbestämmelse i miljöbalken som avser Reach-begränsningar inte kan tillämpas på Reach-regleringen av prydnadsoljelampor, så som straffbestämmelsen är utformad idag. I det här projektet görs därför inga åtalansmälningar mot företag som säljer prydnadsoljelampor som inte uppfyller Reach-lagstiftningen och kraven i standarden.

⁹ Kemikalieinspektionens egen översättning

Det finns dock möjlighet att besluta om förbud för företag att fortsätta sälja oljelampor som inte uppfyller kraven i standarden. Detta görs i sådana fall med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken.

Vårt tillvägagångssätt

I det här projektet har vi inte låtit utföra några egna tester av oljelampor, utan valt att istället begära in dokumentation från företag som säljer oljelampor och liknande inredningsartiklar. Målet var att se om företagen känner till reglerna för oljelampor för dekoration och om de efterlever dem. Ett annat syfte var att, genom den dokumentation vi fick in och vår kommunikation med företagen, om möjligt tydliggöra gränsen mellan prydnadsoljelampor som omfattas av standarden och oljelampor som är avsedda som primär ljuskälla.

Informationsutskick till drygt 400 företag

För att öka företagets medvetenhet om reglerna gjorde vi i början av projektet ett utskick till drygt 400 företag där vi informerade kort om säkerhetskraven i standarden och om vårt projekt. Vi sökte efter företag som säljer oljelampor och liknande inredningsartiklar via webbutiker. Vi begärde också uppgifter från Tullverkets tulldatasystem om företag som importerar lampor och andra belysningsartiklar som inte är elektriska¹⁰.

Val av företag och oljelampor för kontroll

Med hjälp av informationen från Tullverket och sökningar på internet efter oljelampor valde vi ut 31 företag för tillsyn. Av de elva företag som kontrollerades 2013 visade det sig bara vara tre som fortfarande sålde oljelampor, dessa inkluderades i urvalet.

När vi valde ut de oljelampor som skulle ingå i projektet letade vi efter sådana som såldes av rena inredningsföretag och marknadsfördes med ord som ”dekoration”, ”dekorativ”, ”inredningsdetalj” osv. för att i möjligaste mån fokusera på de oljelampor som omfattas av standarden. Eftersom vi också avsåg undersöka gränsdragningsproblemet valde vi även ut ett antal lampor som inte var lika självklart avsedda för dekoration, som till exempel lampor som till utseendet liknade klassiska fotogenlampor och sådana som marknadsfördes för användning på båtar.

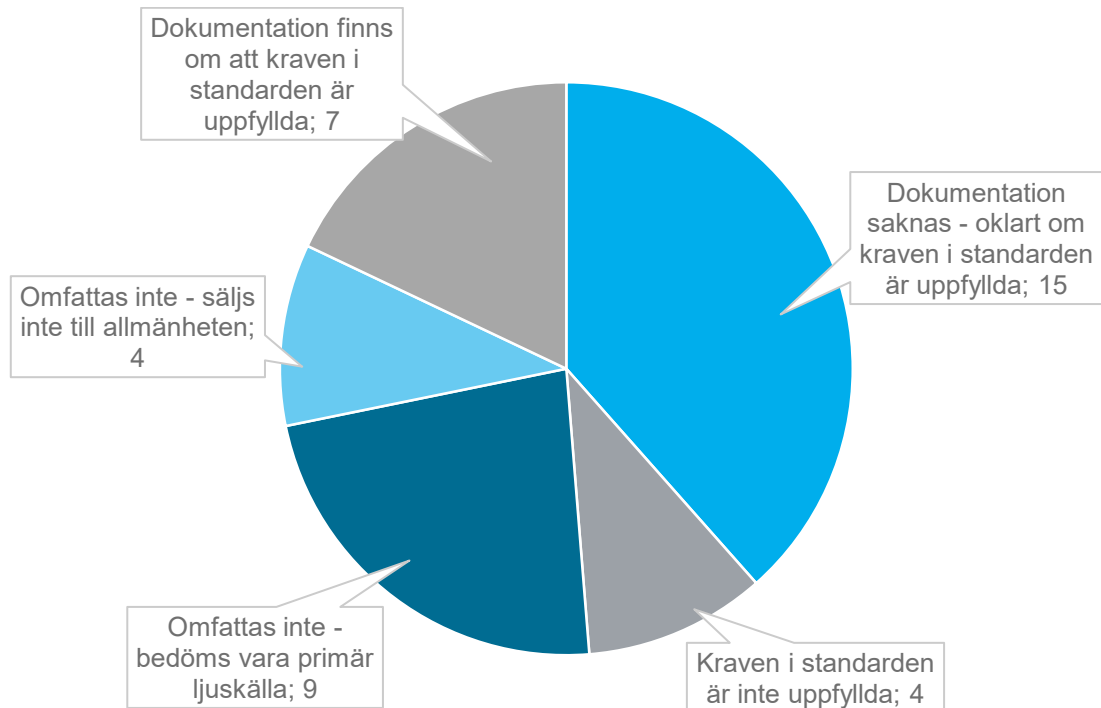
I vårt urval försökte vi täcka så stor del av marknaden som möjligt. Vi valde både oljelampor som enligt vår bedömning sannolikt inte skulle klara kraven, utifrån bilder i företagets marknadsföring, och lampor där det inte framgick om de skulle klara kraven eller ej. Vi valde lampor både från väletablerade varumärken och från mindre kända aktörer.

Vi begärde in dokumentation om en till tre lampor från varje företag. Ett par av företagen fick strykas i detta skede, eftersom det visade sig att de inte sålde oljelampor. Därefter återstod 29 företag.

¹⁰ Tullverket. (2018). Utdrag ur Tullverkets tulldatasystem, 2018-05-09. Kemikalieinspektionens begäran till Tullverket gällde *Belysningsarmatur och andra belysningsartiklar icke-elektriska* för perioden 2017-05-01-2018-04-30, diariernr: H18-05055.

Resultat

Vi begärde in dokumentation om 42 oljelampor. Av dessa sorterade vi senare bort tre stycken, en för att den bedömdes vara en fackla, en för att den var avsedd för brännigel och ytterligare en för att vi redan begärt dokumentation om den från ett annat företag. Totalt kontrollerade vi alltså 39 oljelampor utifrån säkerhetskraven i standarden. Resultatet sammanfattas i figur 1 nedan. Företag och oljelampor finns redovisade i bilaga 1, tabell 2-6.

Figur 1: Resultat från kontroll av 39 oljelampor. Vi kontrollerade dokumentation om säkerhetskraven i standarden EN 14059.

Dokumentation finns om att kraven i standarden är uppfyllda

För sju av de kontrollerade oljelamporna kunde företagen skicka in dokumentation som visar att de uppfyller kraven i standarden. I de flesta fallen bestod dokumentationen av testrapporter från laboratorium, i något fall var det ett certifikat om att standarden var uppfyllt. I ett fall kunde vi godta en skriftlig redovisning från företaget om hur respektive punkt i standarden uppfylldes av deras oljelampa, tillsammans med relevanta ritningar och bilder. (Bilaga 1, tabell 2)

Dokumentation saknas – oklart om kraven i standarden är uppfyllda

För 15 av de kontrollerade oljelamporna saknades dokumentation helt. Här är det inte helt klart om de uppfyllde kraven i standarden eller inte, i flera fall stoppade företagen försäljningen utan att kontrollera detta närmare. Ett av företagen meddelade att de upptäckt att den testrapport de hade för sin oljelampa var förfalskad, labbet som skulle ha genomfört testet hade inte skrivit rapporten. (Bilaga 1, tabell 3)

Kraven i standarden är inte uppfyllda

För fyra av de kontrollerade oljelamporna kunde företagen själva konstatera att kraven inte uppfylldes, bara genom att titta på lampan eller göra ett enkelt test. Följaktligen skickade man inte heller in någon dokumentation för dessa lampor.

(Bilaga 1, tabell 4)

Omfattas inte – bedöms vara primär ljuskälla

Vi bedömde att nio av oljelamporna kunde betraktas som primära ljuskällor, utifrån företagets redovisning. Därmed omfattas de inte av kraven i standarden. I våra bedömningar utgick vi från lampans utseende och konstruktion, sammanhanget som den marknadsfördes i (till exempel webbutiker för båtillbehör) och de ord som användes i marknadsföringen.

(Bilaga 1, tabell 5)

Omfattas inte – säljs inte till allmänheten

Fyra oljelampor visade sig inte säljas till allmänheten (direkt till konsument), utan till restauranger och caféer. Därmed omfattas de inte av regeln i Reach-förordningen.

(Bilaga 1, tabell 6)

Företag som kontrollerades för andra gången

Av de elva företag som kontrollerades 2013 var det tre som fortfarande sålde oljelampor 2018. 2013 testades prydnadsoljelampor på laboratorium, i det här projektet begärde vi istället in dokumentation från de tre företagen. I tabell 1 nedan redovisas resultatet för kontrollen 2013 respektive 2018.

Tabell 1: Tre av företagen kontrollerades även i projektet 2013.

Företag	2013	2018
Klong Intermestic AB	Alla oljelampor som företaget marknadsförde bedömdes vara avsedda som primära ljuskällor som inte omfattas av kraven i standarden.	Marknadsförde en prydnadsoljelampa som inte uppfyllde kraven i standarden (se bilaga 1, tabell 4).
Royal Design Group AB	Marknadsförde en prydnadsoljelampa som inte klarade kraven i standarden vid test på laboratorium.	Marknadsförde en prydnadsoljelampa som det saknades dokumentation för, om att kraven i standarden är uppfyllda (se bilaga 1, tabell 3).
Scand. Design Online AB	Marknadsförde en prydnadsoljelampa som inte klarade kraven i standarden vid test på laboratorium.	Marknadsförde en prydnadsoljelampa som det fanns dokumentation för, om att kraven i standarden är uppfyllda (se bilaga 1, tabell 2).

Den prydnadsoljelampa som Royal Design Group AB marknadsförde 2013, som då inte klarade kraven i standarden enligt de tester som Kemikalieinspektionen lät utföra, var av varumärket *Stelton*. Den lampa som Scand. Design Online AB marknadsförde 2018 är av samma modell, men nu finns det dokumentation om att kraven i standarden är uppfyllda.

Åtgärder i tillsynen

De sammanlagt 19 oljelampor som saknade dokumentation, alternativt inte uppfyllde kraven, har alla stoppats från vidare försäljning. De flesta företagen vidtog frivilligt åtgärder. I ett fall beslutade Kemikalieinspektionen om saluförbud. Kemikalieinspektionen kommer som tidigare nämnts inte åtalesanmäla med avseende på dessa regler, på grund av den aktuella straffbestämmelsens nuvarande utformning.

Diskussion

I projektet 2013 påträffades inte en enda prydnadsoljelampa som uppfyllde säkerhetskraven vid testning på laboratorium. I det här projektet var det 13 av de 39 kontrollerade oljelamporna som enligt vår bedömning inte omfattades av standarden. Bland de återstående 26 oljelamporna fanns sju lampor med dokumentation om att de uppfyller kraven, alltså ca 27 procent. Detta kan vara ett tecken på en ökad medvetenhet bland företagen om reglerna för prydnadsoljelampor. Förhoppningsvis har våra tidigare kontroller och vårt informationsutskick i början av det här projektet lett till att fler företag känner till standarden och följer den.

Resultatet av vårt tillsynsprojekt visar dock att det fortfarande finns problem med den här produktgruppen, säkerhetskraven för prydnadsoljelampor bör därför följas upp i framtida tillsyn.

Standarden behöver förtydligas och uppdateras

Standarden är svårtolkad i flera avseenden, till exempel när det gäller gränsen mellan prydnadsoljelampor och lampor som är avsedda som primär ljuskälla. Begreppet *primär ljuskälla* skulle behöva tydliggöras ytterligare. I vår kommunikation med företagen fick vi information om att det finns vissa faktorer som är särskilt viktiga för oljelampor som ska fungera som primär ljuskälla, så som typ av veke och brännare samt huruvida det finns ett s.k. *brännarrör*. Detta påverkar hur effektiv förbränningen blir och därmed vilken ljusstyrka som kan uppnås.

Även säkerhetskraven är ibland oklara, till exempel de som gäller skydd för vecken. Standardens avsikt är troligen att skyddet ska vara konstruerat så att det sitter på permanent och hindrar barn från att komma åt vecken med munnen vid varje given tidpunkt. Detta framgår dock inte tydligt. Vi har sett lampor som försetts med ett skydd för vecken i form av ett lock som måste tas av innan lampan kan tändas. Det är lätt att glömma att sätta tillbaka ett sådant skydd, och det kan lätt komma bort. Att standarden omfattar oljelampor som säljs till caféer och restauranger osv., medan regeln i Reach-förordningen endast omfattar de som säljs till allmänheten, bidrar också till otydligheten.

En uppdatering av standarden pågår, och Kemikalieinspektionen har varit i kontakt med standardiseringskommittén för att beskriva de svårigheter som uppstår vid tillsyn av reglerna om säkerhetskrav för oljelampor.

Rekommendationer till företagen

Trots att det inte klart uttrycks i standarden, anser vi att det från produktsäkerhetssynpunkt vore bra om företag som tillverkar eller designar prydnadsoljelampor tänker på att det ska

finnas ett skydd för vecken som kan sitta kvar även när lampan tänds, så att vecken alltid är oåtkomlig för barn.

Oljelampor som bedöms vara avsedda som primära ljuskällor är undantagna från standarden och behöver därför inte vara konstruerade enligt säkerhetskraven. Även dessa lampor kan dock innebära en risk för att små barn får i sig lampolja. I standarden finns krav på att varningstext ska finnas på prydnadsoljelampor. Det finns inget som hindrar företag som marknadsför oljelampor som är avsedda som primära ljuskällor från att sätta en varningstext på sina lampor, trots att det inte finns något formellt krav. En sådan varningstext kan innefatta information om att lampan ska förvaras oåtkomlig för barn och att en mycket liten mängd lampolja kan leda till livshotande lungskador.

Man kan också fundera på om det vore möjligt att i en framtida omarbetad version av standarden ställa krav på varningstext även på lampor som är avsedda som primära ljuskällor, trots att de inte omfattas av övriga krav.

Råd vid köp och användning av oljelampor och lampolja

Det finns som sagt en del problem med hur regeln i Reach-förordningen och kraven i standarden är formulerade. Syftet är dock tydligt – att förhindra olyckor till följd av att barn kommer åt lampoljan samt att förhindra brandolyckor. Det är viktigt att den som köper och använder oljelampor är medveten om att dessa risker finns och vidtar försiktighetsåtgärder.

Detta kan vara bra att tänka på:

- Välj en oljelampa som står stadigt och inte riskerar att välta.
- Förvara oljelampan utom räckhåll för barn, både under användning och när den är släckt.
- Välj en oljelampa med en brännare som omsluter vecken och ett lock för öppningen där lampolja fylls på så att lampoljan inte går att komma åt.
- Undvik oljelampor som endast är en öppen behållare med en veke nedstucken i lampoljan.
- Kontrollera att oljelampan har ett skydd för vecken som hindrar barn från att komma åt den med munnen.
- Det är bra om skyddet för vecken är konstruerat så att det alltid sitter på, även när lampan är tänd.
- Undvik oljelampor med en design som kan verka lockande för små barn.
- Förvara flaskan med lampolja så att barn inte kommer åt den.
- Lita inte på flaskornas barnskyddande förslutningar. Dessa förslutningar går fortfarande för barn att få upp, det tar bara längre tid. Kom ihåg att skruva på korken ordentligt efter användning.
- Håll aldrig över lampolja i muggar, läskflaskor eller liknande. Det ökar risken för att någon får i sig produkten.

Bilaga 1 – Varor och företag

Tabell 2: Dokumentation finns om att kraven i standarden är uppfyllda. För sju av de kontrollerade oljelamporna kunde företagen skicka in dokumentation som visar att de uppfyller kraven i standarden.

Företag	Oljelampa – namn/beskrivning	Artikelnummer	Varumärke
Bagaren och Kocken AB	Stelton Oljelampa Rostfritt Stål Klart Glas	28502 /STEL1005	Stelton
Biltema	Oljelampa av cement för utomhusbruk	47-0295	–
Dynäs Import AB	Lampa fotogen (olja) koppar Steelhead	63313	–
Ellos	Oljelampa Stina	1519875-01-0	Bloomingville
Scand. Design Online AB	Stelton Oljelampa Rostfritt Stål Frostat Glas	7992-02	Stelton
Wästberg Lighting AB	Holocene	H010101	Wästberg
Åhléns AB	Holmegaard Design With Light Oljelampa	–	Holmegaard

Tabell 3: Dokumentation saknas – oklart om kraven i standarden är uppfyllda. För 15 av de kontrollerade oljelamporna saknades dokumentation helt. Här är det inte helt klart hur många som uppfyllde kraven i standarden eller inte, i flera fall stoppade företagen försäljningen utan att kontrollera detta närmare.

Företag	Oljelampa – namn/beskrivning	Artikelnummer	Varumärke
Bra Sommarmöbler i Göteborg AB	Bollard oljelampa	INSKS1830515	Skagerak
Fyndiq AB	Fotogenfackla Bambu Svart	15629211	–
Fyndiq AB	Fotogenlykta Höjd 33 cm	15593865	–
Highlands International AB	Oljelampa 6-pack	050934 x6	–
Johanna Grace Fransson AB	Oljelampa klassisk	54	–
JYSK AB	Oljelampa PIROL	3994600	–
Kitchentime AB	Oljelampa klarglas 32cm	10135398 /33451622	Nordal
Kitchentime AB	Feuerstelle oljelampa	10163418 /44376505	Carl Mertens
Länna möbler	Wire Disc Oljelampa	39815	Menu
Market 29 AB/ Tell me more	Oil lamp S, 8x17 cm	1000318	–
Moderna Museet	Oljelampa Grå medium	–	–
Okai Ljusprodukter AB	SOLA Mått: H 15,0 D 7,5 Oljepatron Nr 400	–	–
Okai Ljusprodukter AB	Safari Mått: H 14,0 D 7,5 Oljepatron Nr 700	–	–
Royal Design Group AB	Poppy Table Skinny Oljelampa	184472	Northern
Strömshaga Aktiebolag	Oljelampa Glasburk Stor	128238	Strömshaga

Tabell 4: Kraven i standarden är inte uppfyllda. För fyra av de kontrollerade oljelamporna kunde företagen själva konstatera att kraven inte uppfylldes, bara genom att titta på lampan eller göra ett enkelt test.

Företag	Namn	Artikelnummer	Varumärke
Different Things AB	Scheherazade	–	B-Green
Ellos	LUX oljelampa 2-pack	1523686-01-2	Julia
Klong Intermetic AB	Oljelampa Patina Mini (utan reglage)	–	Klong
Royal Design Group AB	Haze Oljelampa, Svart	206062	House Doctor

Tabell 5: Omfattas inte – bedöms vara primär ljuskälla. Vi bedömde att nio av oljelamporna kunde betraktas som primära ljuskällor, utifrån företagets redovisning.

Företag	Namn	Artikelnummer	Varumärke
Aktiebolaget Karlskrona Lampfabrik	Skeppsholmen	N245	Karlskrona lampfabrik
Aktiebolaget Karlskrona Lampfabrik	Utklippan	N241	Karlskrona lampfabrik
Fogas Konsult AB	Kojlampa	21-0218	–
Fyndiq AB	Fotogenlampa Elisabeth, kvadrat	11675901	Strömshaga
Klong Intermetic AB	Oljelampa Patina Stor (med reglage)	–	Klong
Marinaman Sweden AB	Oljelampa Sampan	WA_107552	Delite
Strömshaga Aktiebolag	Fotogenlampa Rak Frost Hög	125030	Strömshaga
SweGlobe Marketing/ Prylgrossen	Oljelampa 33cm	G-1517	–
Watski AB	Bordslampa "Galley"	66083	–

Tabell 6: Omfattas inte – säljs inte till allmänheten. Fyra oljelampor visade sig inte säljas till allmänheten (direkt till konsument), utan till restauranger och caféer. Därmed omfattas de inte av regeln i Reach-förordningen.

Företag	Namn	Artikelnummer	Varumärke
AB Tingstad Papper	OLJEPATRON 30X50MM 34ML	01518	–
AB Tingstad PAPPER	OLJEPATRON 68X55MM 115 ML	01532	–
Taiwax AB	Nor-Paris Mässing	DL 411	–
Taiwax AB	Silhouette vasformat glas	DL 520	–

Bilaga 2 – Informationsutskick till företag, juni 2018

Till dig som säljer oljelampor och lampolja

Detta utskick går till er som finns med i Tullverkets uppgifter över företag som importerar lampor och andra belysningsartiklar som inte är elektriska. Även ni som säljer oljelampor eller liknande inredningsartiklar på internet får detta brev. Brevet skickas ut brett för att vi vill nå ut med information om säkerhetskrav på oljelampor till så många berörda företag som möjligt. Det kan därför hända att ni får brevet trots att ni inte säljer oljelampor eller lampolja. Om så är fallet kan ni bortse från detta brev.

Kemikalieinspektionen kontrollerar oljelampor

Under hösten 2018 genomför Kemikalieinspektionen ett projekt där vi kontrollerar oljelampor. Som en del av projektet skickar vi ut detta brev. Om ni har oljelampor till försäljning kan ert företag komma att kontrolleras. Projektet är en uppföljning av ett liknande projekt som vi genomförde under 2013.

Varför ställs säkerhetskrav på oljelampor?

Oljelampor måste uppfylla vissa säkerhetskrav för att få säljas till allmänheten. Det innebär att de måste vara designade på ett sätt så att små barn inte kan komma åt lampoljan.

Det finns flera fall där barn har tagit skada efter att ha sugit på vecken i oljelampor eller druckit av lampoljan. Lampolja som förtärs kan lätt glida ner i luftvägarna och orsaka livshotande lungskador. Långvarig hudkontakt av petroleumprodukter såsom lampolja kan även ge upphov till brännskadeliknande symtom.

Det här säger reglerna om oljelampor

Oljelampor som säljs till allmänheten måste stämma överens med den europeiska standarden för oljelampor för dekoration (EN 14059). Se Reach-förordningen (EG) nr 1907/2006 bilaga XVII punkt 3 (bifogat utdrag, bilaga 1). Standarden EN 14059 kan köpas hos SIS, Swedish Standards Institute. Läs mer på www.sis.se

Här är några exempel på krav som oljelampor ska uppfylla enligt standarden EN 14059:

- Oljelampan ska vara utrustad med skydd för vecken.
- Det ska krävas två oberoende rörelser för att öppna lampan för påfyllnad av olja.
- Oljelampan ska kunna hållas upp och ner i 10 sekunder utan att olja läcker ut.
- Lampans märkning ska vara varaktig och tydligt läsbar.
- Oljelampan får inte vara designad på ett sätt som verkar lockande för små barn.

De fullständiga kraven på hur oljelampor ska vara utformade finns i standarden EN 14059.

Det här säger reglerna om lampolja

I Reach-förordningen finns flera regler om lampolja, bland annat om hur förpackningarna ska vara utformade (*svarta ogenomskinliga behållare om högst 1 liter*). Det finns också regler om hur vissa lampoljor ska vara märkta med olika varningstexter såsom *"Förvara lampor fyllda med denna vätska utom räckhåll för barn"*, och *"Förtäring av lampolja, även mycket små mängder eller genom att suga på veken, kan leda till livshotande lungskador"*. Läs mer om reglerna för lampolja i bifogat utdrag, bilaga 1.

Om Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionen är en statlig myndighet. Vi kontrollerar bland annat om tillverkare, importörer och distributörer av varor på den svenska marknaden uppfyller de krav som finns i den lagstiftning som gäller. Till distributörer räknas även återförsäljare av varor. KemikaliekraV för varor finns i både svenska regler och i EU-regler.

För mer information om Kemikalieinspektionen, se:
www.kemi.se

För mer information om marknadskontroll, se:
www.marknadskontroll.se

Med vänliga hälsningar,

Susan Strömbom

Amanda Rosen

Bilaga 1 – Utdrag ur Reach-förordningen

Utdrag ur bilaga XVII punkt 3 till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsningar av kemikalier (Reach-förordningen).

Beteckning på ämne, ämnesgrupp eller blandning	Villkor
<p>Vätskeformiga ämnen eller blandningar som uppfyller kriterierna för någon av nedanstående faroklasser eller farokategorier enligt bilaga I till förordning (EG) nr 1272/2008:</p> <p>a) Faroklasserna 2.1–2.4, 2.6, 2.7, 2.8 typerna A och B, 2.9, 2.10, 2.12, 2.13 kategorierna 1 och 2, 2.14 kategorierna 1 och 2 samt 2.15 typerna A–F.</p> <p>b) Faroklasserna 3.1–3.6, 3.7, skadliga effekter på sexuell funktion och fertilitet eller på avkommans utveckling, 3.8, andra effekter än narkosverkan, 3.9 och 3.10.</p> <p>c) Faroklass 4.1.</p> <p>d) Faroklass 5.1.</p>	<p>1. Får inte användas i</p> <ul style="list-style-type: none"> – prydnadsföremål avsedda att ge ljus- eller färg effekter med hjälp av olika faser, t.ex. i prydnadslampor och askfat, – trolleri- och skämtartiklar, – spel för en eller flera deltagare eller andra varor som är avsedda att användas för detta ändamål, även sådana med dekorativ funktion. <p>2. Varor som inte överensstämmer med punkt 1 får inte släppas ut på marknaden.</p> <p>3. Får inte släppas ut på marknaden om de innehåller ett färgämne, såvida det inte är nödvändigt av skatteskal, och/eller ett luktämne om de</p> <ul style="list-style-type: none"> – kan användas som bränsle i prydnadsoljelampor som säljs till allmänheten, och – utgör en fara vid aspiration och är märkta med R65 eller H304. <p>4. Prydnadsoljelampor som säljs till allmänheten får inte släppas ut på marknaden om de inte överensstämmer med den europeiska standarden för oljelampor för dekoration (EN 14059) som antagits av Europeiska standardiseringskommittén (CEN).</p> <p>5. Utan att det påverkar tillämpningen av andra gemenskapsbestämmelser om klassificering, förpackning och märkning av farliga ämnen och blandningar ska leverantörerna se till att följande krav är uppfyllda före utsläppandet på marknaden:</p> <p>a) Lampoljor märkta med R65 eller H304 och avsedda för försäljning till allmänheten ska vara synligt, läsligt och outplånligt märkta med följande text: ”Förvara lampor fyllda med denna vätska utom räckhåll för barn”, och från och med den 1 december 2010 med</p>

	<p>”Förtäring av lampolja, även mycket små mängder eller genom att suga på vecken, kan leda till livshotande lungskador”.</p> <p>b) Grilltändvätskor märkta med R65 eller H304 och avsedda för försäljning till allmänheten ska från och med den 1 december 2010 vara läsligt och outplånligt märkta med följande text: ”Förtäring av tändvätska, även mycket små mängder, kan leda till livshotande lungskador”.</p> <p>c) Lampoljor och grilltändvätskor märkta med R65 eller H304 och avsedda för försäljning till allmänheten ska från och med den 1 december 2010 förpackas i svarta ogenomskinliga behållare om högst 1 liter.</p> <p>6. Senast den 1 juni 2014 ska kommissionen be Europeiska kemikaliemyndigheten sammanställa dokumentation i enlighet med artikel 69 i den här förordningen med syftet att om så är lämpligt förbjuda grilltändvätskor och bränsle för prydnadslampor märkta med R65 eller H304 och avsedda för försäljning till allmänheten.</p> <p>7. Fysiska eller juridiska personer som för första gången släpper ut lampoljor eller grilltändvätskor märkta med R65 eller H304 på marknaden ska senast den 1 december 2011 och varje år därefter lämna uppgifter om alternativ till lampoljor och grilltändvätskor märkta med R65 eller H304 till den behöriga myndigheten i den berörda medlemsstaten. Medlemsstaterna ska hålla dessa uppgifter tillgängliga för kommissionen.</p>
--	--

Riskfraser:

R65 = Farligt: kan ge lungskador vid förtäring.

H304 = Kan vara dödligt vid förtäring om det kommer ner i lungorna.

Faroklasser:

Fysikaliska faror

- 2.1 = explosiva
- 2.2 = brandfarliga gaser
- 2.3 = brandfarliga aerosoler
- 2.4 = oxiderande gaser
- 2.6 = brandfarliga vätskor
- 2.7 = brandfarliga fasta ämnen
- 2.8 = självreaktiva ämnen och blandningar
- 2.9 = pyrofora vätskor
- 2.10 = pyrofora fasta ämnen
- 2.12 = ämnen och blandningar som vid kontakt med vatten utvecklar brandfarliga gaser
- 2.13 = oxiderande vätskor
- 2.14 = oxiderande fasta ämnen
- 2.15 = organiska peroxider

Hälsofaror

- 3.1 = akut toxicitet
- 3.2 = frätande eller irriterande på huden
- 3.3 = allvarlig ögonskada eller ögonirritation
- 3.4 = luftvägs- eller hudsensibilisering
- 3.5 = mutagenitet i könsceller
- 3.6 = cancerogenitet
- 3.7 = reproduktionstoxicitet
- 3.8 = specifik organtoxicitet – enstaka exponering
- 3.9 = specifik organtoxicitet – upprepad exponering
- 3.10 = fara vid aspiration

Miljöfaror

- 4.1 = farligt för vattenmiljön
- 5.1 farligt för ozonskiktet

KEMI

Kemikalieinspektionen

Box 2, 172 13 Sundbyberg
08-519 41 100

Besöks- och leveransadress
Esplanaden 3A, 172 67 Sundbyberg

kemi@kemi.se
www.kemikalieinspektionen.se